

ОЧУВАЊЕ ЗАШТИЋЕНИХ ПОДРУЧЈА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ РУРАЛНОГ ТУРИЗМА – ИЗАЗОВИ ПРИВРЕДНОПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ

АПСТРАКТ: Рурални простор има природне капацитете за развој туризма и аутентичну туристичку понуду, чију вредност последњих година препознаје све већи број туриста. Пажња у раду усмерена је на ближе одређење појма руралног туризма, концепта одрживог развоја, законског третмана заштите природних добара и параметара који их ближе одређују, као и на појашњење међусобног утицаја и условљености животне средине и руралног туризма. Значајна особина руралног туризма свакако је тежња да се што мање утиче на еколошке елементе подручја које су туристи одлучили да посете. Овај принцип нарочито је значајан у ситуацијама када туристичка понуда укључује заштићене природне вредности и природна подручја. Све популарнија сфера у формирању туристичких понуда укључује конзумацију домаћих, аутохтоних производа, као и упознавање са обичајима и културом локалног становништва. Јасно је да се такав облик туризма веже уз посету неким заштићеним природним подручјима. Оно што је у таквим ситуацијама заправо и најзначајније јесте постојање еколошке свести свих учесника, те очување заштићених подручја и здраве животне средине, као неопходне полазне основе за развој и унапређење туризма уопште, а нарочито руралног туризма.

* Асистент са докторатом, Београдска академија пословних и уметничких струковних студија, Београд, Србија, имејл: milicatotic986@gmail.com

 © 2026 by the authors. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Кључне речи: одрживи развој, рурални туризам, туристичка привреда, животна средина, заштићена подручја.

1. Увод

Право човека на здраву животну средину једно је од основних људских права. Међутим, током својих активности човек мења природно окружење нарушавајући притом природну околину. Очување и заштита животне средине представљају императив у савременом друштву. „Животна средина у својој основи један је од стубова одрживог развоја, те се у овом контексту може нагласити да одрживи развој подразумева проналажење равнотеже између друштвеног развоја, економског напретка и заштите животне средине“ (Матијашевић Обрадовић, 2017, стр. 21). Према одређењу члана 3 Закона о заштити животне средине (2004), „животна средина јесте скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове за живот“.

Туризам је привредна делатност која бележи континуирани раст. Захваљујући глобализацији и ефектима глобализације, у другој половини XX века и почетком XXI века, туризам доживљава снажну експанзију. Може се рећи да „свако друштво има своје навике, а туризам као једна од њих представља масовну друштвено-економску појаву са многобројним позитивним ефектима“ (Матијашевић Обрадовић, 2016, стр. 26). Туризам се често посматра „као циљно, планирано и мотивисано понашање, где најважнију улогу у доношењу одлуке о путовању имају и очекивања особе која путује“ (Wall & Mathison, 2006). Управо због ове особине, туризам се може ценити и као додирна тачка урбаних и руралних средина.

Јовичић (2000) наглашава да је туризам један од најефикаснијих начина да се природна добра и културна баштина могу валоризовати, те да туризам није неповратан потрошач природних елемената, већ да се управо са контролисаним развојем туризма може постићи и развој одређеног подручја. Ово је веома значајно, имајући у виду да су циљеви Закона о заштити природе (2009) одређени чланом 2: „заштита, очување и унапређење биолошке (генетичке, специјске и екосистемске), геолошке и предеоне разноврсности; усклађивање људских активности, економских и друштвених развојних планова, програма, основа и пројеката са одрживим коришћењем обновљивих и необновљивих природних ресурса и дугорочним очувањем природних екосистема и природне равнотеже; одрживо коришћење и/или управљање природним

ресурсима и добрима, обезбеђивање њихове функције уз очување природних вредности и равнотеже природних екосистема; благовремено спречавање људских активности и делатности које могу довести до трајног осиромашења биолошке, геолошке и предеоне разноврсности, као и поремећаја са негативним последицама у природи; утврђивање и праћење стања у природи; унапређење стања нарушених делова природе и предела“. При реченом, треба нагласити да је одредбама члана 3 Закона о заштити животне средине (2004) одређено да заштићено природно добро представља очувани део природе посебних вредности и одлика (геодиверзитета, биодиверзитета, предела, пејзажа и др.), који има трајни еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај, због чега као добро од општег интереса ужива посебну заштиту.

Законом о туризму Републике Србије (2019), у члану 2, прописано је да је уређење односа у области туризма, између осталих, засновано и на начелу одрживог развоја туризма као „усклађеног система техничко-технолошких, економских и друштвених активности, који се заснива на економском развоју, очувању природних и културних добара, очувању и развоју локалне заједнице“. Имајући у виду да „руралне области у Србији заузимају око 85% територије у којима живи више од половине укупног становништва (55%), са густином насељености од 63 становника по километру квадратном“ (Матијашевић Обрадовић & Бингулац, 2015, стр. 86), пажња у наставку рада биће усмерена на ближе одређење појма руралног туризма, концепта одрживог развоја, законског третмана заштите природних добара и параметара који их ближе одређују, као и на појашњење међусобног утицаја и условљености животне средине и руралног туризма.

2. Значај развоја руралног туризма и концепта одрживог развоја у савременој теорији и правним актима

Туризам „има кључну улогу у локалном економском развоју“ (Rogerson & Rogerson, 2014; Karampela, Kizos & Spilanis, 2016, стр. 161). Туризам се „примарно може посматрати као привредна грана која истовремено промовише и привредни раст и једнакост, јер укључује примену локалних инпута – локалних добара, али и ангажовање локалне радне снаге“ (Mansury & Hara, 2007, стр. 213). У слабије развијеним регионима, „локална заједница може имати веома значајне економско-социјалне бенефите од туризма, те развој ове привредне гране може бити

значајна прекретница за даљи развој на локалном нивоу“ (Zhenhua, 2003, стр. 465–466). У контексту реченог, рурални туризам може се одредити као „туризам сеоског подручја, чији је основни ресурс природно окружење и здрава животна средина“ (Свијановић, Матијашевић Обрадовић & Шкорић, 2017, стр. 871). Ово је нарочито битно нагласити јер су значајне могућности за развој туризма у Србији повезане управо са руралним подручјима.

Рурална подручја интересантна су туристима, „између осталог и због тога што рурална подручја пружају туристима велику могућност забаве и разоноде“ (Ружић, 2012, стр. 219). Имајући у виду да чак 75% сиромашних у свету живи у руралним подручјима, а више од једне трећине руралних подручја налази се у сушним и полусушним регионима (Chaudhry & Gupta, 2010), свакако се може подржати мишљење да се „увођењем нових непољопривредних делатности (посебно руралног туризма) може створити додатни приход који ће омогућити побољшање квалитета живота и заустављање демографског пада у руралним областима“ (Попеску, 2008, стр. 13). У складу са тим, „рурални туризам се препознаје као алат за ревитализацију руралних подручја“ (Roselyne, Morteza & Vabu, 2012, стр. 37), те као концепт развоја „који превазилази и прераста оквира специфичног облика туризма“ (Малинић, Гајић, Вујадиновић & Шабић, 2022, стр. 378).

Као темељ сваког будућег практичног деловања у циљу развоја туризма уопште, како руралног тако и екотуризма, као све заступљенијих облика туризма, истичу се свакако теоријски ставови и одређења представљени у савременој литератури, а који су недвосмислено једногласни у контексту истицања поменутих форми туристичке понуде, нарочито на плану еколошког унапређења одређених локалитета, те њихове економије (Тодоровић & Бјељац, 2007; Павловић & Ђорђевић, 2013; Udovč & Perpar, 2007). Тако да се туризам „често покреће као алтернатива која потенцијално може допринети позитивнијем развоју који привлачи посетиоце, становништво и инвестиције, стварајући тако нове могућности за запошљавање и приход у руралним подручјима“ (Asa, Lundmark & Pettersson, 2016, стр. 20; Halseth, Markey & Bruce, 2010).

У концепту одрживог развоја, „акцент се ставља на шири контекст друштвеног развоја и улогу локалне заједнице. Тај контекст, поред економских, обухвата и питања социјалног, а временом је укључио и питања еколошког карактера, у циљу максимизирања развојног потенцијала сваке средине и побољшања квалитета живљења локалног

становништва“ (Малинић и др. 2022, стр. 376). Концепт одрживог руралног развоја „почео је са применом осамдесетих година прошлог века. У својој основи, интерактивно је повезан и условљен трендом смањења сиромаштва слабо развијених региона на светском нивоу“ (Роџића, Матијашевић Обрадовић & Драшковић, 2017, стр. 1249). У оквиру промовисања одрживе пољопривреде и руралног развоја „акцент се пре свега ставља на: животну средину, организације руралног развоја, комуникације у развоју, образовање, локално становништво (локалне учеснике), науку и технологију“ (Симоновић, 2008, стр. 4). Закључује се да би рурални туризам и екотуризам „могли довести до новог односа између животне средине, рада и слободног времена, у смислу одрживости руралних подручја“ (Fagioli, Diotallevi & Ciani, 2014, стр. 166).

Према ставовима у теорији, „рурална подручја Србије поседују добру основу за планирање и развој руралног туризма, али треба имати у виду да његов ниво развоја не може бити једнак у целој Србији, с обзиром на то да се рурална подручја међусобно разликују у погледу климатских обележја, пејзажа, густине насељености, економских активности, али и проблема и изазова са којима се суочавају“ (Малинић и др., 2022, стр. 379).

Према закључцима SWOT анализе туризма Републике Србије, састављене на основу анализе стања у сектору туризма, поређења стања туризма са стањем у идентификованим земљама конкурентима, анализе развојних докумената и службених политика Републике Србије и у њима исказаних развојних одређења, те оцене извештаја мериторних интернационалних институција о стању, правцима и перспективама развоја економије и туризма у Републици Србији, а која је представљена у Стратегији развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године (2016), произлази следеће: 1) Република Србија поседује потребне снаге за туристички развој – атрактиван и разноврстан природни амбијент, аутентичну гастрономију и културну баштину, те највећи град у регији са препознатим имицом дестинације за скупове, догађања и забаву; 2) правна регулатива даје оквир за савремену и ефикасну организацију и развој туристичке индустрије и индустрије са њом повезане; 3) упркос доброј законској основи, сектор још није уређен, управљање и национални маркетинг туризма имају озбиљан мањак капацитета, а оклевало се и у спровођењу нужних јавних инвестиција, што је успорило процес развоја производа и њихове комерцијализације; 4) слабости туризма Републике Србије углавном произлазе из интерних препрека које је нужно отклонити у кратком року.

Имајући у виду да „животну средину и туризам спајају врло чврсте интерактивне везе“ (Почуча & Матијашевић Обрадовић, 2020, стр. 17), свакако да је код планирања руралног туризма једно од важних питања заправо питање заштите животне средине. С тим у вези, потребно је учинити осврт на законски третман заштите природних добара и параметара који их ближе одређују, као елемент одрживог развоја руралног туризма у Србији.

3. Законски третман заштите природних добара као елемент одрживог развоја руралног туризма у Србији

Према члану 3, тачки 3 Закона о заштити животне средине (2004), „природне вредности јесу природна богатства која чине: ваздух, вода, земљиште, шуме, геолошки ресурси, биљни и животињски свет“. Истим чланом, одређује се и појам заштићеног природног добра, на начин да „заштићено природно добро јесте очувани део природе посебних вредности и одлика (геодиверзитета, биодиверзитета, предела, пејзажа и др.), који има трајни еколошки, научни, културни, образовни, здравствено-рекреативни, туристички и други значај, због чега као добро од општег интереса ужива посебну заштиту“ (тачка 4). Према члану 4, тачки 60 Закона о заштити природе (2009), „природне вредности су делови природе који заслужују посебну заштиту због своје осетљивости, угрожености или реткости, ради очувања биолошке, геолошке и морфолошке и предеоне разноврсности, природних процеса и екосистемских услуга или ради научног, културног, образовног, здравствено-рекреативног и другог јавног интереса“.

Међународна унија за заштиту природе (енгл. *International Union for Conservation of Nature, IUCN*) дефинисала је основне категорије природних добара „које представљају смерницу за категоризацију природних добара на глобалном нивоу. Наведене смернице односе се на шест категорија управљања. За сваку категорију управљања дата је дефиниција и циљ управљања, категоризација и начин управљања природним добром“ (Аврамовић & Илић Петковић, 2018, стр. 78). У следећој табели представљена су заштићена природна добра према овој категоризацији.

Табела 1. Заштићена природна добра према категоризацији Међународне уније за заштиту природе

Категорија	Назив	Сврха заштите
I (Ia и Ib)	Строги природни резерват / област дивљине	Заштићеном облашћу управља се само у научне сврхе или ради заштите дивљине.
II	Национални парк	Заштићеном облашћу управља се претежно ради заштите екосистема и рекреације.
III	Природни споменик	Заштићеном облашћу управља се претежно ради заштите посебних природних вредности.
IV	Подручје управљања стаништем / врстом	Заштићеном облашћу управља се путем управљачких интервенција.
V	Заштићени копнени / морски пејзаж	Заштићеном облашћу управља се претежно ради заштите пејзажа.
VI	Подручје за управљање ресурсима	Заштићеном облашћу управља се претежно ради одрживог коришћења природних екосистема.

Извор: Аврамовић, 2014, стр. 46.

Према члану 27 Закона о заштити природе (2009), разликујемо следеће категорије заштићених природних добара: заштићена подручја (строги резерват природе, специјални резерват природе, национални парк, споменик природе, заштићено станиште, предео изузетних одлика, парк природе); заштићене врсте (строго заштићена дивља врста, заштићена дивља врста); и покретна заштићена природна документа.

Категоризација заштићених подручја у Републици Србији, у зависности од вредности и значаја заштићеног подручја, врши се у три категорије, што је представљено у следећој табели.

Табела 2. Категоризација и проглашавање заштићених природних добара у Србији

Категорија	Заштићено природно добро	Проглашава
I	Заштићено подручје међународног / националног, односно изузетног значаја	Влада Републике Србије
II	Заштићено подручје покрајинског / регионалног, односно великог значаја	Влада Републике Србије Надлежни орган аутономне покрајине
III	Заштићено подручје локалног значаја	Надлежни орган јединице локалне самоуправе
IV	Национални парк	Закон

Извор: Аврамовић, 2014, стр. 48.

Вредновање заштићеног природног добра ради категоризације „врши се на основу следећих критеријума: 1.) суштинска својства добра, која се огледају кроз: аутентичност и аутохтоност (степен изворности); репрезентативност (степен реликтности, ендемичности, јединствености у својој врсти и реткости); разноликост (богатство природних појава, феномена и процеса); интегралност (функционално јединство); пејзажну атрактивност; старост; и очуваност добра; 2.) функција и значај добра, која могу бити: еколошка; културно-историјска; васпитно-образовна; научно-истраживачка; развојна и др.; 3.) угроженост заштићеног природног добра, која карактеришу: јединственост (ретко у својој врсти или појави, или има мању географску распрострањеност); типичност (представник своје врсте по појави или облику у одређеном простору и времену); и очуваност (у смислу изворности)“ (Аврамовић, 2014, стр. 48).

Према члану 28 Закона о заштити природе (2009), заштићена подручја јесу она подручја „која имају изражену геолошку, биолошку, екосистемску и/или предеону разноврсност и која су значајна као станишта врста птица и других миграторних врста значајних у складу са међународним прописима могу се прогласити за заштићена подручја од општег интереса. Заштићена подручја могу се прекогранично повезивати са заштићеним подручјима суседних држава. План управљања и мере заштите заштићеног подручја које је прекогранично повезано са заштићеним подручјем суседне државе, споразумно се утврђује с надлежним органима те државе, а уз сагласност Министарства“.

У складу са званичним подацима Завода за заштиту природе Србије из 2021. године, на основу примењених мера институционалне заштите природе током седам деценија, површина заштићених подручја у Србији износила је 678.237 ха, односно 7,66% територије Србије. Под заштитом се у 2021. години налазило 471 заштићених подручја: 5 националних паркова, 18 паркова природе, 21 предео изузетних одлика, 70 резервата природе, 6 заштићених станишта, 315 споменика природе, 36 подручја од културног и историјског значаја која су заштићена на основу ранијег Закона о заштити животне средине и Закона о заштити споменика културе, као и 1.784 строго заштићене дивље врсте и 860 заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива (Завод за заштиту природе Србије, 2021).

Према анализама представљеним у Програму Уједињених нација за развој (УНДП) у Србији, „Србија се простире на 8.836.100 ха, подељених у три велика природна комплекса. Статус Србије као једног од центара биодиверзитета у Европи у великој мери је одређен геолошком старошћу, геоморфолошким саставом, климатским условима, и посебно,

улогом овог региона као уточишта бројних врста током леденог доба. Тако, региони Балкана и Панонске низије чувају бројне ендемско-реликтне флорне елементе из претходних геолошких периода“ (Флорес & Обрадовић, 2015, стр. 9).

Према Правилнику о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја (2015), заштићена подручја јесу „подручја која имају изражену геолошку, биолошку, екосистемску и/или предеону разноврсност и због тога се актом о заштити проглашавају заштићеним подручјима од општег интереса. Поред наведених вредности, дефинисана су и станишта врста птица и других миграторних врста значајних у складу са међународним прописима, која се могу прогласити за заштићена подручја од општег интереса“. Вредновање, односно утврђивање вредности и значаја заштићеног подручја, према овом правилнику „врши се у односу на израженост главних природних обележја, појава и процеса од интереса за заштиту подручја, као и функције и намене подручја. Сходно томе, заштићена подручја сврставају се у 3 категорије: од изузетног (међународног, националног), од великог (покрајинског/регионалног) и од локалног значаја (Завод за заштиту природе Србије, 2025). Према члану 6 Правилника о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја (2015), заштићено подручје може се сврстати у I категорију – од изузетног значаја ако испуњава следеће критеријуме: има обележја изворности и аутентичности који га чине јединственим или изузетно ретким простором, природним објектом или појавом у Републици Србији, и/или представља у целости или садржи јединствен, односно посебно истакнут пример природног наслеђа Републике Србије по биолошким, географско-геолошким и предеоним вредностима и изражености главних обележја тих вредности, као што су величина, бројност, облик и изглед, структура и састав, старост, очуваност и друго, и/или на несумњив начин изражава изузетну разноврсност и међусобну условљеност и повезаност живог света, абиотичких фактора и чинилаца, обележја предела и утицаја људског живота и рада, и/или обезбеђује делотворну просторну и функционалну целовитост у односу на стратешке циљеве заштите природе и њеног одрживог коришћења у Републици Србији, и/или ствара изванредно упечатљиву слику лепог, занимљивог и узбудљивог у природи и омогућава веома снажну перцепцију и доживљај, и/или обухвата или представља део званично установљених међународно значајних подручја, и/или омогућава функције и намене од интереса за Републику Србију, пре свега за научноистраживачки рад и образовне активности,

очување културних добара од изузетног значаја и реализацију пројеката одрживог развоја од стратешког значаја.

У I категорију сврстава се подручје које се проглашава за: строги резерват природе, споменик природе или станиште, ако испуњава најмање три поменута критеријума; специјални резерват природе, парк природе или предео изузетних одлика, ако испуњава најмање четири поменута критеријума; национални парк ако испуњава свих седам критеријума.

Према члану 7, заштићено подручје може се сврстати у II категорију – од великог значаја ако испуњава следеће критеријуме: има обележја изворности и аутентичности која га чине специфичним или ретким простором, природним објектом или појавом у аутономној покрајини или у региону, и/или представља веома значајан репрезент природног наслеђа Републике Србије, а јединствен или изузетно редак на територији аутономне покрајине или региона, по биолошким, географско-геолошким и предеоним вредностима и изражености главних обележја тих вредности, као што су величина, бројност, облик и изглед, структура и састав, старост, очуваност и друго, и/или одражава велику разноврсност и међусобну повезаност и целовитост животних заједница, популација дивљих биљака и животиња и природних чинилаца, као и посебну лепоту и обележја предела карактеристичних за аутономну покрајину односно за регион, и/или обезбеђује делотворну просторну и функционалну целовитост у односу на основне дугорочне циљеве заштите и одрживог коришћења природе у аутономној покрајини односно у региону, и/или омогућава функције и намене од интереса за аутономну покрајину или за регион, пре свега научне и образовне активности, очување културних добара од великог значаја и реализацију пројеката одрживог развоја од покрајинског, односно регионалног значаја. У II категорију сврстава се подручје које не испуњава критеријуме и услове из члана 6 овог Правилника, а проглашава се за: строги резерват природе, споменик природе или станиште, ако испуњава најмање два критеријума; специјални резерват природе, парк природе или предео изузетних одлика, ако испуњава најмање три критеријума.

Према члану 8, заштићено подручје сврстава се у III категорију – од локалног значаја, ако испуњава услове за проглашење заштите у складу са законом, има вредности од интереса за општину или град и не испуњава критеријуме и услове из чланова 6 и 7 овог Правилника. Завод за заштиту природе Србије води Централни регистар заштићених природних добара, у складу са Правилником о начину и садржају вођења регистра заштићених природних добара (2010).

4. Повезаност и међусобна условљеност животне средине и руралног туризма

Као што се из претходних излагања може закључити, „циљ развоја руралног туризма у Србији је развој социјално, економски и еколошки одрживог производа“ (Петровић & Грујовић, 2015, стр. 57). У заштићеним подручјима могу се развијати различити облици туризма „који нису у супротности са одрживим развојем. Најчешће се у овим просторима реализују туристичка кретања која се повезују са појмовима: одрживи туризам, екотуризам“ (Вуковић, Цвијановић & Глигић, 2008, стр. 64), зелени туризам, рурални туризам и др. Поштовање одређених принципа као што су „изградња свести и поштовања према очуваној природи и култури, као и очување и управљање природним и заштићеним областима, даје могућност да туристичка дестинација може да оствари бројне користи, како у зони економског профита, тако и еколошког очувања простора и изградње имица саме дестинације“ (Вујовић, Цвијановић & Штетић, 2012, стр. 66). Данас постоји општа сагласност око тога да рурални туризам и екотуризам „представљају најбољи начин за помоћ локалном становништву и заштићеним областима. То је идеална компонента стратегије одрживог развоја, где природни ресурси могу бити искоришћени као туристичке атракције, без наношења штете туристичким подручјима“ (Јегдић, 2010, стр. 66).

За успех начелно неке туристичке иницијативе, кључни су, између осталог, и следећи елементи: „низак утицај на природне ресурсе у заштићеним областима; поштовање локалне културе и традиције; генерисање прихода за очување заштићених подручја; образовање свих учесника о њиховој улози у заштити, и др.“ (Drumm & Moore, 2005, стр. 15).

5. Закључак

Опште прихваћено мишљење поводом појмовног одређења руралног простора јесте да овакав простор обухвата сва подручја која се не класификују као урбана, чија је основна карактеристика пољопривредна производња као основна делатност. У начелу, рурални простор обухвата претежно слабије насељене (или ненасељене) и неизграђене просторе, шумске просторе, водно земљиште, простор камењара, краса и планинских голети, простор пољопривредне активности и сеоска насеља, као и простор слабе инфраструктурне опремљености. Као такав, рурални простор има природне капацитете за развој туризма и аутентичну

туристичку понуду, чију вредност последњих година препознаје све већи број туриста.

Последњих година сведоци смо наглог развоја руралног туризма и са њим веома повезаног екотуризма, чији су принципи у погледу заштите животне средине, природних вредности и очувања заштићених подручја идентични принципима које рурални туризам подразумева и негује.

У раду су представљени појам и карактеристике руралног туризма као посебног облика туризма који почетком XXI века постаје све значајнији сегмент укупног туристичког развоја. Ближе је одређен и концепт одрживог развоја, као и законски третман заштите природних добара и параметара који их ближе одређују, те дато појашњење међусобног утицаја и условљености животне средине и руралног туризма.

Значајна особина руралног туризма свакако јесте тежња да се што мање утиче на еколошке елементе подручја које су туристи одлучили да посете. Овај принцип је нарочито значајан у ситуацијама када туристичка понуда укључује заштићене природне вредности и природна подручја. Све популарнија сфера у формирању туристичких понуда укључује конзумирање домаћих, аутохтоних производа, као и упознавање са обичајима и културом локалног становништва. Јасно је да се такав облик туризма веже уз посету неким заштићеним природним подручјима. Оно што је у таквим ситуацијама заправо и најзначајније јесте постојање еколошке свести свих учесника, те очување заштићених подручја и здраве животне средине као неопходне полазне основе за развој и унапређење туризма уопште, а нарочито руралног туризма.

Изјава о непостојању сукоба интереса

Аутор изјављује да нема сукоб интереса.

Финансирање

Ово истраживање није остварило никакво додатно финансирање.

Изјава о доступности података

Оригинални доприноси представљени у раду укључени су у сам рукопис/ додатни материјал, а додатна питања могу се упутити одговарајућем аутору/ауторима.

Информисани пристанак свих учесника у истраживању/одобрење надлежног одбора

Није применљиво.

Rašević Milica

Belgrade Business and Arts Academy of Applied Studies, Belgrade, Serbia

CONSERVATION OF PROTECTED AREAS AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM – CHALLENGES IN BUSINESS LAW REGULATION

ABSTRACT: Rural areas possess natural capacities for tourism development and an authentic tourism offer, the value of which has been increasingly recognized by a growing number of tourists in recent years. This paper focuses on a more precise definition of the concept of rural tourism, the concept of sustainable development, the legal treatment of the protection of natural assets and the parameters that define them more closely, as well as on clarifying the mutual influence and interdependence between the environment and rural tourism. A significant characteristic of rural tourism is certainly the aspiration to minimize the impact on the ecological elements of the areas visited by tourists. This principle is particularly important in situations where the tourism offer includes protected natural values and protected natural areas. An increasingly popular aspect of tourism offers includes the consumption of domestic, indigenous products, as well as familiarization with the customs and culture of the local population. It is clear that such forms of tourism are associated with visits to protected natural areas. What is of paramount importance in such situations is the existence of environmental awareness among all participants, as well as the preservation of protected areas and a healthy environment, as a necessary starting point for the development and improvement of tourism in general, and rural tourism in particular.

Keywords: *sustainable development, rural tourism, tourism industry, environment, protected areas.*

Литература

1. Аврамовић, Д. (2014). *Менаџмент природним ресурсима националних паркова Србије – докторска дисертација*. Ниш: Факултет заштите на раду Универзитета у Нишу
2. Аврамовић, Д., & Илић Петковић, А. (2018). Правне мере заштите и очување природних ресурса националних паркова Србије. *Заштита природе*, 68(1-2), стр. 77–87. DOI: 10.5937/ZasPri1802077A
3. Asa, A., Lundmark, L., & Pettersson, O. (2016). Public spending on rural tourism in Sweden. *Fennia – International Journal of Geography*, 194(1), pp. 18–31
4. Вујовић, С., Цвијановић, Д., & Штећић, С. (2012). *Дестинацијски концепт развоја туризма*. Београд: Институт за економику пољопривреде
5. Вуковић П., Цвијановић Д., & Глигић, П. (2008). Екологија као фактор јачања туристичке конкурентности руралних подручја Србије. *Транзиција*, 10(21-22), стр. 61–70
6. Wall, G., & Mathison, A. (2006). *Tourism: change, impacts and opportunities*. Harlow: Pearson Education Limited
7. Drumm, A., & Moore, A. (2005). *An Introduction to Ecotourism Planning – Ecotourism Development – A Manual for Conservation Planners and Managers*. Volume I. Arlington, USA: The Nature Conservancy
8. Закон о туризму. *Службени гласник РС*, бр. 17/19
9. Закон о заштити животне средине. *Службени гласник РС*, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др. закон, 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18 – др. закон, 95/18 – др. закон и 94/24 – др. закон
10. Закон о заштити природе. *Службени гласник РС*, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – испр., 14/16, 95/18 – др. закон и 71/21
11. Завод за заштиту природе Србије (2021). *Заштита природе у Србији*. Приступљено 31. 10. 2021. <https://zzps.rs/wp/osnovne-informacije/>
12. Завод за заштиту природе Србије (2025). *Заштићена подручја*. Приступљено 15.12.2025. <https://zzps.rs/zastita-prirode/zasticena-podrucja/>
13. Zhenhua L. M. (2003). Sustainable tourism development: A critique. *Journal of Sustainable Tourism*, 11(6), pp. 459–475. DOI: 10.1080/09669580308667216
14. Јегдић, В. (2010). Модел развоја екотуризма у Војводини. *Економски хоризонти*, 12(1), стр. 63–78
15. Јовичић, Д. (2000). *Туризам и животна средина*. Београд: Задужбина Андрејевић

16. Karampela, C., Kizos, T., & Spilanis, I. (2016). Evaluating the impact of agritourism on local development in small islands. *Island Studies Journal*, 11(1), pp. 161–176. DOI: <https://doi.org/10.24043/isj.341>
17. Малинић, В., Гајић, М., Вујадиновић, С., & Шабић, Д. (2022). Рурални туризам и одрживи рурални развој У: Лојовић, М. (ур.). *Туризам у савременом европском и евроазијском простору – стање, проблеми, изазови, перспективе* (стр. 375–385). Требиње: Висока школа за туризам и хотелијерство
18. Mansury, Y., & Hara, T. (2007). Impacts of Organic Food Agritourism on a Small Rural Economy: A Social Accounting Matrix Approach. *The Journal of Regional Analysis & Policy (JRAP)*, 37(3), pp. 213–222
19. Матијашевић Обрадовић, Ј., & Бингулац, Н. (2015). Правни аспекти руралног развоја и агротуризма у Србији. *Агроекономика*, 44(66), стр. 82–92
20. Матијашевић Обрадовић, Ј. (2016). Законски и стратешки оквир унапређења туризма и агротуризма у Србији. *Агроекономика*, 45(69), стр. 25–34
21. Матијашевић Обрадовић, Ј. (2017). Значај заштите животне средине за развој екотуризма у Србији, *Агроекономика*, 46(75), стр. 21–30
22. Pavlović, S., & Đorđević, T. (2013). Forecasts of the Rural Tourism Development in Kosjerić and Gornji Milanovac Municipalities. *Journal of Geographical Institute Jovan Cvijic SASA*, 63(1), pp. 47–64. DOI:10.2298/IJGI120123002P
23. Петровић, Г., & Грујовић, М. (2015). Повезаност и економски значај руралног туризма и пољопривреде. *Економски сигнали: пословни магазин*, 10(1), стр. 56–63. DOI: 10.5937/ekonsig1501056P
24. Роџића, М., Матијашевић Обрадовић, Ј., & Драшковић, В. (2017). Correlation Between the Air Quality Index SAQI_11 and Sustainable Rural Development in The Republic of Serbia. *Economics of Agriculture*, 64(3), pp. 1249–1262. DOI: <https://doi.org/10.5937/ekoPolj1703249P>
25. Почуча, М., & Матијашевић Обрадовић, Ј. (2020). Међусобна условљеност животне средине и туризма – значај мониторинга квалитета ваздуха Града Новог Сада у развоју и унапређењу туризма. *Право – теорија и пракса*, 37(2), стр. 17–34. DOI: 10.5937/ptp2002017P
26. Попеску, Ј. (2008). *Одрживи туризам – Рурални развој и рурални туризам*. Нови Сад: Агротрежа
27. Правилник о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја. *Службени гласник РС*, бр. 97/15

28. Правилник о начину и садржају вођења регистра заштићених природних добара. *Службени гласник РС*, бр. 81/10
29. Rogerson, C. M., & Rogerson, J. M. (2014). Agritourism and local economic development in South Africa. *Bulletin of Geography, Socio-economic Series*, 26(26), pp. 93–106. DOI: <https://doi.org/10.1515/bog-2014-0047>
30. Roselyne, O., Morteza, H., & Babu, P. G. (2012). Rural tourism as a sustainable development alternative: An analysis with special reference to Luanda, Kenya. *Cultur*, 6(3), pp. 36–54
31. Ружић, П. (2012). Анализа посебности и перцепције руралног туризма Истре. *Економска мисао и пракса*, 21(1), стр. 217–238
32. Симоновић, Д. (2008). *Одржива пољопривреда и рурални развој – Рурални развој и рурални туризам*. Нови Сад: Агро mreжа
33. Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године. *Службени гласник РС*, бр. 98/16
34. Тодоровић, М., & Бјељац, Ж. (2007). Основе развоја руралног туризма у Србији. *Гласник Српског географског друштва*, 87(1), стр. 135–148. DOI: <https://doi.org/10.2298/GSGD0701135T>
35. Udovč, A., & Perpar, A. (2007). Role of Rural Tourism for Development of Rural Areas. *Journal of Central European Agriculture*, 8(2), pp. 223–228
36. Fagioli, F. F., Diotallevi, F., & Ciani, A. (2014). Strengthening the sustainability of rural areas: the role of rural tourism and agritourism. *Rivista di Economia Agraria*, 69 (2-3), стр. 155–169. DOI: <https://doi.org/10.13128/REA-16920>
37. Флорес, М., & Обрадовић, В. (2015). *Водич за финансирање заштићених подручја*. Београд: Канцеларија Програма Уједињених нација за развој у Србији
38. Halseth, G., Markey, S., & Bruce, D. (2010). *The next rural economies: Constructing rural place in global economies*. Wallingford: CABI Publishing
39. Chaudhry, P., & Gupta, R. K. (2010). Urban greenery and its sustainable extension strategies in hot arid region of India. *International Journal of Sustainable Society*, 2(2), pp. 146–155. DOI: 10.1504/IJSSOC.2010.033627
40. Cvijanović, D., Matijašević Obradović, J., & Škorić, S. (2017). The Impact of Air Quality Conditioned by Emission of Pollutants to the Development of Rural Tourism and Potentials of Rural Areas. *Economics of Agriculture*, 64(3), pp. 871–885. DOI: <https://doi.org/10.5937/ekoPolj1703871C>